

Personalitatea mitică marcând luna martie este indiscutabil Baba Dochia.

Într-un compendiu al mitologiei române destinat Enciclopediei României din 1936,, citat de Romulus Vulcănescu în Mitologie română, se află date despre structura gerontolatrică a mitologiei române, a făpturilor mitice și a cultului lor. „Am remarcat, spune el, prezența zeilor-moși (a Fărtaților concepuți ca strămoși divini ai umanității) și a semizeilor moși (a Moș Ajunului, a Moș Crăciunului, a Moșului Pădurii, a Moșilor meteorologiei populare și a Taților, pentru a sublinia caracterul patern al strămoșilor și moșilor mitici (Cerul tatăl, Tatăl soarelui, Tatăl vântului, Greul pământului etc.) și comparativ a Babelor, prin sublinierea caracterului meteorologic al strămoșelor și moașelor mitice (Baba Dochia și celelalte Babe), precum și a altor babe (ca baba Gaia, Baba Iaga), numite și Mume, prin sublinierea caracterului matern al strămoșelor și moașelor mitice (Pământul mamă, muma pădurii, muma zgrițuroilor, muma ploii, muma vântului, muma florilor, muma zmeilor etc.).

Numele Babei Dochia a stârnit numeroase controverse etimologice. Unii presupun că numele ei ar veni de la numele sfintei mucenice Evdochia, sărbătoarea creștină de la 1 Martie; etimologie enunțată de B.P.Hasdeu în Etymologicum Magnum. Alții, de exemplu Gh.Asachi, a enunțat, în frumosul poem lirico-epic, despre dragostea împăratului Traian, pentru frumoasa fiică lui Decebal, pe care a urmărit-o până în Muntele Ceahlău, că numele Dochiei ar proveni din Dakia, eroina acestei legende..

În afară de legenda meteorologică- a babei Dochia, la noi în țară, circulă multe altele.

Legenda toponimică ne-o prezintă pe Baba Dochia ca pe o păstorită bătrână care-și păștea turma de oi sub munte, împreună cu alte păstorite. Grăbită să ajungă mai repede cu oile sale la pășune, și știind că vremea este schimbătoare, și-a pus pe ea nouă cojoace și s-a aventurat să suie muntele la 1 martie. Suratele ei au sfătuit-o să nu se încreadă în luna Martie, că e prea devreme, să mai aștepte să treacă luna asta năbădăioasă, dar ea le-a răspuns, cu dispreț, că „nu se teme de marte”, și a

pornit la drum. Jignită, luna Martie a pedepsit-o. La început, a încălzit treptat primele 9 zile, în care baba a lepădat zilnic câte un cojoc, lăsându-l pe unde trecea. În ziua a noua, Martie, a împrumutat trei zile de iarnă de la februarie, și a dat un ger strașnic, împietrind-o pe bătrâna care cârtise împotriva ei, și așa a rămas în veac, o stâncă înaltă înconjurată de oițele ei transformate în bolovani. Stâncă a cărei poveste o găsim în Descriptio Moldaviae al lui Dimitrie Cantemir.

Legenda Babei Dochia circulă pe tot teritoriul țării noastre ba, mai mult, legende similare poți auzi și la bulgari, sârbi, albanezi și greci, numai că la ei nu au corespondențe toponimice în geografia lor mitică.

Legenda Babei Dochia, literaturizată, se găsește la noi la nivelul tuturor genurilor literare populare. Romulus Vulcănescu redă un colind vânătoresc (din culegerea de cântece vechi a lui Densusianu) intitulat Ana Dochiana, o transimbolizare a legendei Babei Dochia. Ana Dochiana este o ciută, căpetenia unei ciurde de oițe, care de tristețe nu mai paște, nu mai bea apă, pentru că Traian voinicul e pe urmele ciurdei de ciute, care va fi vânată, și, numai ea o să scape, singură, „sub stană de piatră”. : „Toate ciutele-mi pasc/ și mi se adapă,/numai Ana Dochiana,/ numai ea nu paște,/ nici nu se adapă./ Alelalte ciute/ din gură ziceară:/- Tu de ce nu paști,/ nici nu te adapi,/ numai strajă stai,/ strajă de trei părți/ și de trei laturi?/ Ana Dochiana din gură grăiară:/- Dar voi ciute multe/ și nepricepute, / da’știți, da’ nu știți/ Că Traian Voinicul/ bun cal hărănește,/ bun cal și-un ogar/ și-un vînat șoimel,/ joi de dimineață/ la vînat să-mi iasă, / lacul să-l vîneze?!/ Peste noi c-o da,/ și-n goană ne-o lua,/ și de ne-o goni/ pîn’ la Lacu Roșu,/ roșu n-a mai fost/ și acum s-o face,/ tot de os de ciută. / Ce-or mai rămânea, / în goană ne-o lua/ și ne-o goni/ pîn’la pod de os, /de os n-a mai fost/ și-acum s-o face, / tot de os de ciută. / Ce-or mai rămânea, /în goană ne-o lua/ și ne va goni/pîn’la munți cărunți, / cărunți n-a mai fost/ și acum s-o face, / tot de păr de ciută. / Ana de ogar pișcată, / de șoimel pișcată, /Dochiana din gură grăiră: / - Numai eu să scap/ sub stană de piatră, / de cal bun călcată,/ de bici urzicată”.

Paralel cu legenda Babei Dochia, superstițiile, credințele și datinile legate de zilele basbelor (1-9 martie) scot la iveală alte aspecte mitice; Baba Dochia ca semidivinitate meteorologică cu cortegiul ei de babe păstorite rămasse la poalele muntelui, reflectă nestatornicia timpului în trecerea lui de la iarnă la primăvară și posibilitatea de a prevesti această nestatornicie și în cursul anului.Deci zilele

babelor au calitate de oracol pentru mersul timpului.. După zilele babelor urmează zilele moșilor. Ei sunt mai blânzi și sunt înclinați să aducă vreme bună. Despre ei nu ne-a rămas un mit ca în cazul Babei Dochia.

Și acum, mai în glumă, mai în șagă, fetele și femeile își aleg o zi din cele nouă, ca babă. Așa cum este ziua aceea se zice că este și cea care și-a ales-o. Dacă este însorită, fata sau femeia este veselă și plăcută, dacă este întunecată și urâtă și aceea care și-a ales-o este îmbufnată, sau rea, sau arțăgoasă...

Încă din secolul al XIX-lea, oameni de știință precum: B.P.Hasdeu, Lazăr Șăineanu, Nicolae Densușianu, au fost preocupați de studierea oronimelor mitice, munca lor a fost continuată și în secolul XX de Ioan Aurel Candrea, Mircea Eliade și alții.

Toți sunt de părere că, pe teritoriul locuit de români, majoritatea oronimelor (numele formelor de relief) mitice se referă la simulacre argolitice, sau stânci sacre numite babe și moși, după siluetele antropomorfe și legendele corespunzătoare,, mai cu seamă formele de relief montan denumite babe sunt icoane megalitice ce redau diferite variante locale ale legendei Babei Dochia. B.P.Hasdeu susține că una din variantele legendei Babei Dochia are un fond comun tragic pentru toate popoarele sud-europene, de aceea toponimia mitică a Babei Dochia o găsim și în Peninsula Balcanică. Și Șăineanu demonstrează că la baza legendei toponimice cu Baba Dochia se află mitul lui Niobe, fiica lui Tantal, care a avut șase fii și șase fiice, cu care se lăuda. Sfidând-o pe Leto, mama lui Apollo și a Artemisei, aceasta, după ce i-a ucis copiii, a transformat-o în stâncă. Din tezaurul de toponime mitice voi reda câteva referitoare la Baba Dochia: Baba Dochia și fiul ei Dragomir, din comuna Balta/jud. Mehedinți; Baba Dochia din valea Urlătoarea/ jud. Buzău; Dochia de pe râul Humorului/jud. Suceava; Baba Dochia de pe Ceahlău / jud. Neamț; Baba Dochia lângă Vașcău/ jud. Bihor.

Există de asemenea o serie de mitonime marcând comori blestemate, ascunse în diferite locuri pustii sau necurate, alături de Comorile lui Decebal și Comorile Taraboșilor lui, din unele sate de munte, în Carpații Orientali, vreo cinci mitonime criptice se referă la Comorile Dochiei.

În afară de aceste legende toponimice și meteorologice, circulă numeroase variante, care mai de care mai frumoase, mai cu seamă prin Moldova și Bucovina. Una dintre cele mai cunoscute este aceea prezentată de Elena NiculițăVoronca, în Datinele și credințele poporului român : Cică Baba Dochia era o soacră rea și arțăgoasă, care și-a trimis nora în pădure, în luna martie, ca să-i aducă fragi. Cum mnergea biata copilă, plângând și gândindu-se cum ar putea scăpa de năpasta ce dăduse pe capul ei, nu mai ce vede un foc lângă care stăteau doi bătrâni. Aceștia erau Dumnezeu și Sfântul Petru, că pe vremurile acelea ei veneau adesea pe pământ. Întrebată de ce plânge, tânăra le povestește necazul ei. Dumnezeu o îndeamnă să țină poala și să închidă ochii, și aruncă o lopată de jeratic în poala întinsă, poruncindu-i să nu se uite ce i-a dat, până nu junge acasă. Când deschide poala în fața soacrei, ce să vezi, acolo erau fragi! Convinsă că a venit primăvara, baba și-a pus douăsprezece cojoace, și a pornit cu oițele la munte. Dumnezeu, după câte o zi friguroasă, dădea una caldă, și, încet, încet, baba și-a lepădat toate cojoacele. Când a dat gerul cel mare, nu a mai avut ce pune pe ea și, a înghețat.

Și Sim Fl. Marian, în Sărbătorile la români, redă niște variante ale acestei legende, culese de prin Bucovina și Muntenia. În unele, soacra cea haină, își trimite nora să albească niște lână neagră. Ajutată fie de Dumnezeu, fie de un înger sau de un flăcău, ea ori reușește s-o albească, ori nu, dar se întoarce acasă cu un buchetel de flori de primăvară: brebenei, micșunele, care o conving pe babă că a venit primăvara.

Tot la 1 martie, mai dăinuie, chiar și în zilele noastre, printre credințele, tradițiile și superstițiile plăcute poporului, obiceiul de a se dăruii tinerelor fete, ca simbol al primăverii, un mărtișor. Acesta

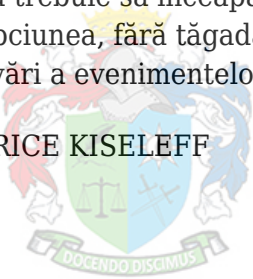
este o rămășiță a cultului soarelui. Soarele, izvor de sănătate, era invocat de oameni dimineața și seara, pentru a le da sănătate și belșug. Fătul, imediat după ce se năștea, era scos afară, gol sau în scutece, după cum era vremea, și închinat la soare (ridicat spre cer, apoi așezat puțin pe pământ).

Mărțișorul, inițial un talisman solar, și-a pierdut cu timpul acest rol, devenind un semn de prețuire, o declarație discretă de dragoste... Pe vremuri, la sfârșitul primăverii, fetele care aveau pistrui pe față, împlineau un ritual arhaic: ieșeau în grădini sau pe ogor și aruncau mărțișoarele în sus, spre soare, rostind în șoaptă: „Sfinte Soare, sfinte Soare,/dăruiescu-ți mărțișoare,/”n locul lor tu mă ferește/ de pistrui ce mă-negrește/ ia-mi, te rog, negrețele /și dă-mi albețele,/fămi fața ca o floare, / sfinte Soare, sfinte Soare.” Fata când se mărita și-și părăsea casa, trebuia „să ceară iertăciune părinților” și „săși ia ziua bună /de la soare, de la lună,/ de la frați, de la surori,de la fete și feciori,/ de la jocuei, de la hori(...)”. Soarele era nelipsit din toate momentele importante ale vieții. Chiar și Moșii satului, când făceau o judecată, țineau cont de soare. Judecata începea la răsăritul soarelui - invocându-l să le lumineze mintea, să judece drept, și se termina la apus. Câtă naivitate și, câtă puritate sufletească!

Iată ce ne împărtășește Elena Niculiță-Vortonca în legătură cu acest obicei: „În ziua de Dochia se face mărțișor, un fir de mătăasă sau lână roșă, împletuit cu alt fir alb, care apoi se pune la gât, pentru ca purtătoarea să fie rumenă și albă peste an. Se poartă până în ziua de Sfântul Gheorghe, și atunci, îl pune pe un trandafir sau pe o creangă de cireș înflorit.” Pe vremuri, prin Bucovina, după ce scoteau mărțișorul de la gât, îl păstrau zicând că e bun de deochi și se spălau cu el pe ochi,

Prin Botoșani se credea că zilele de 1, 11 și 21 martie sunt zile rele, omul trebuie să se ferească de ele, nu trebuie să înceapă nimic în aceste zile... Oricum, superstițiile n-aș zice că fac parte din înțelepciunea, fără tăgadă a românului. Deși, unele, nu se poate nega că sunt rodul unei îndelungate observări a evenimentelor și a întâmplărilor, ele nu pot fi luate în seamă..

BEATRICE KISELEFF

INDEPENDENȚA ROMÂNĂ

Apare sub egida Fundației Literar Istorice „STOIKA”

Independența prin cultură